

۱۳۵۷۱۰۰

تأملی بر جرم ناقص

تألف:
دکتر محسن میراید برزی
عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

مجمع علمی و فرهنگی مجد

www.ketab.ir

سرشناسه	: میرزایی برزی، هادی
عنوان و نام پدیدآور	: تأملی بر جرم ناقص / هادی میرزایی برزی.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۲۸-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جرایم ناقص
موضوع	: جرم‌شناسی
موضوع	: جرم و جنایت-پیشگیری
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ت ۹۰/م ۹/ک ۵
رده بندی دیویی	: ۳۴۵/۰۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۰۶۱۱۴

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. مؤلف: تخلف را به دفتر مرکزی مجده گزارش فرمایید.

تأملی بر جرم ناقص

آلیف: دکتر هادی میرزایی برزی
انتشارات مجد

چاپ دوم: ۱۳۹۷ قیمت: ۳۴۰۰۰ تومان تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و مندرج در «جد» است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۲۸-۵
ISBN: 978-600-193-428-5

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۱۲۰۷۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۷.....	بخش نخست: چیستی جرایم ناقص
۲۰.....	فصل نخست: تعاریف و اقسام
۲۰.....	مبحث نخست: تعریف جرم ناقص
۲۰.....	گفتار نخست: تعریف لغوی
۲۱.....	گفتار دوم: تعریف حقوقی
۲۴.....	مبحث دوم: اقسام جرم ناقص
۲۴.....	گفتار نخست: تقسیم بر اساس ساختار تشکیل دهنده
۲۵.....	الف: جرم ناقص ساده
۲۵.....	ب: جرم ناقص مرکب
۲۶.....	گفتار دوم: تقسیم بر اساس عنوان مجرمانه
۲۶.....	الف: شروع به
۲۷.....	ب: جرم عقیم و محسوس
۲۸.....	پ: نبنایی
۲۸.....	ت: تحریک
۲۹.....	ث: جرایم داشتن و نگهداری
۲۹.....	ج: جرایم مبتنی بر عملیات مقدماتی مرتبط با
۳۰.....	فصل دوم: مبانی جرم‌انگاری جرایم ناقص
۳۰.....	مبحث نخست: آسیب اجتماعی
۳۲.....	مبحث دوم: حالت خطرناک
۳۳.....	مبحث سوم: قابلیت انتساب
۳۴.....	مبحث چهارم: عدالت پیشگیرانه
۳۷.....	فصل سوم: ارکان و ویژگی‌های جرایم ناقص
۳۷.....	مبحث نخست: ارکان تشکیل دهنده جرایم ناقص
۳۸.....	گفتار نخست: رکن مادی
۳۹.....	گفتار دوم: رکن معنوی
۴۱.....	گفتار سوم: رکن قانونی
۴۲.....	مبحث دوم: ویژگی‌های جرایم ناقص
۴۲.....	گفتار نخست: ویژگی ساختاری
۴۲.....	الف: مطلق بودن جرم

- ۴۳..... ب: عمدی بودن جرم
- ۴۳..... پ: مقدم بودن بر جرم تام
- ۴۳..... ت: عدم تحقق جرم تام
- ۴۴..... گفتار دوم: ویژگی آسیب شناسی
- ۴۵..... گفتار سوم: ویژگی کیفری
- ۴۵..... الف: مجازات بدون آسیب
- ۴۶..... ب: تبرئه شخص مصمم به ارتکاب جرم
- ۴۸..... فصل چهارم: قلمرو جرایم ناقص
- ۴۸..... مبحث نخست: قلمرو جرایم ناقص نسبت به یکدیگر
- ۴۸..... گفتار نخست: دامنه جرایم ناقص در مراحل ارتکاب
- ۴۹..... الف: عملیات مقدماتی
- ۵۱..... ب: شروع به اجرا
- ۵۲..... پ: اتمام جرم
- ۵۳..... گفتار دوم: اهداف، تمییز عملیات مقدماتی و شروع به اجرا
- ۵۳..... الف: رفق ارتکاب
- ۵۳..... ۱- نصر به برنات
- ۵۴..... ۲- نظریه بروزنی
- ۵۵..... ۳- نظریه تلفیقی
- ۵۶..... ب: حقوق انگلیس و فرانسه
- ۵۷..... ۱- معیار عینیت‌گرا و آسیب‌های فلچر
- ۵۸..... ۲- معیار ایهامی
- ۵۹..... ۳- معیار مجاورت
- ۶۱..... ۴- معیار امکان انصراف
- ۶۲..... ۵- معیار گام اساسی
- ۶۲..... مبحث دوم: قلمرو جرایم ناقص نسبت به جرایم مرتبه
- ۶۳..... گفتار نخست: جرایم ناقص و جرایم تام
- ۶۳..... الف: مفهوم جرم تام
- ۶۵..... ب: ویژگی‌های جرایم تام
- ۶۵..... پ: وجوه اشتراک و افتراق جرایم ناقص و تام
- ۶۵..... ۱- وجوه اشتراک
- ۶۶..... ۲- وجوه افتراق
- ۶۶..... گفتار دوم: جرایم ناقص و جرایم مانع
- ۶۷..... الف: مفهوم جرم مانع
- ۷۰..... ب: ویژگی‌های جرایم مانع

۷۰.....	پ: وجوه اشتراک و افتراق جرایم ناقص و مانع
۷۰.....	۱- وجوه اشتراک
۷۱.....	۲- وجوه افتراق
۷۱.....	گفتار سوم: جرایم ناقص و معاونت در جرم
۷۱.....	الف: مفهوم معاونت در جرم
۷۳.....	ب: ویژگی‌های معاونت در جرم
۷۴.....	پ: وجوه اشتراک و افتراق جرایم ناقص و معاونت
۷۴.....	۱- وجوه اشتراک
۷۴.....	۲- وجوه افتراق
۷۵.....	فصل پنجم جرایم ناقص و تعیین مجازات
۷۵.....	مبحث نخست: فلسفه مجازات
۷۶.....	گفتار نخست: مبانی منطقی و نظریه سزادهی
۷۷.....	گفتار دوم: سیاست تعدیل صفر
۷۹.....	مبحث دوم: سیاست سبب در جرایم ناقص
۷۹.....	گفتار نخست: صورت مجازات برابر با جرایم تام
۸۰.....	الف: نظریه تقصیر محور
۸۰.....	ب: بخت و اقبال
۸۳.....	گفتار دوم: ضرورت مجازات منف نسبت به جرایم تام
۸۳.....	الف: نظریه صدمه محور
۸۵.....	ب: احتساب نتایج رفتار متهم
۸۶.....	پ: تناسب مجازات با جرم
۸۷.....	گفتار سوم: مجازات جرایم ناقص در صورت تعدیل جرم تام
۸۸.....	الف: ادغام مجازات
۹۰.....	ب: الحاق مجازات
۹۷.....	بخش دوم: انواع جرایم ناقص
۱۰۰.....	فصل نخست: شروع به جرم
۱۰۲.....	مبحث نخست: مفهوم شروع به جرم
۱۰۶.....	مبحث دوم: رکن قانونی شروع به جرم
۱۱۰.....	مبحث سوم: رکن مادی شروع به جرم
۱۱۰.....	گفتار نخست: شروع به اجرای جرم
۱۲۰.....	گفتار دوم: عدم تحقق جرم منظور
۱۲۱.....	الف: نقش انصراف
۱۲۱.....	۱- انصراف ارادی

- ۱۲۳ ۲- انصراف غیرارادی
- ۱۲۴ ب: مطالعه تطبیقی
- ۱۲۸ مبحث چهارم: رکن معنوی شروع به جرم
- ۱۳۰ مبحث پنجم: مجازات شروع به جرم
- ۱۳۱ گفتار نخست: حقوق ایران
- ۱۳۳ گفتار دوم: حقوق انگلیس و آمریکا
- ۱۳۷ فصل دوم: جرم عقیم و محال
- ۱۳۷ مبحث نخست: عقیم ماندن تحقق جرم
- ۱۳۸ گفتار نخست: مفهوم عقیم ماندن تحقق جرم
- ۱۴۰ گفتار دوم: رکن قانونی
- ۱۴۲ گفتار سوم: رکن مادی
- ۱۴۴ گفتار چهارم: رکن معنوی
- ۱۴۴ گفتار پنجم: مجازات
- ۱۴۵ مبحث دهم: محال بودن تحقق جرم
- ۱۴۵ گفتار نخست: مفهوم محال بودن تحقق جرم
- ۱۴۶ گفتار دوم: اشکال محال بودن تحقق جرم
- ۱۴۶ الف: حقوق ایران
- ۱۴۷ ۱- محال مطلق
- ۱۴۸ ۲- محال حکمی و موضوعی
- ۱۵۰ ب: حقوق انگلیس و آمریکا
- ۱۵۱ ۱- محال قانونی
- ۱۵۱ ۲- محال موضوعی
- ۱۵۲ ۳- محال به واسطه عدم تناسب
- ۱۵۲ گفتار سوم: رکن قانونی
- ۱۵۴ گفتار چهارم: رکن مادی
- ۱۶۱ گفتار پنجم: رکن معنوی
- ۱۶۱ گفتار ششم: مجازات
- ۱۶۲ الف: حقوق ایران
- ۱۶۳ ب: حقوق انگلیس و آمریکا
- ۱۶۷ فصل سوم: جرم تبانی
- ۱۶۹ مبحث نخست: مفهوم تبانی و اشکال آن
- ۱۶۹ گفتار نخست: مفهوم تبانی
- ۱۷۰ گفتار دوم: اشکال تبانی
- ۱۷۰ الف: حقوق ایران

۱۷۰	۱- تبانی عام
۱۷۱	۲- تبانی خاص
۱۷۲	ب: حقوق انگلیس و آمریکا
۱۷۲	۱- تبانی در کامن لا
۱۷۲	۱-۱- تبانی برای کلاهبرداری (تدلیس)
	۱-۲- تبانی برای فساد اخلاقی عمومی یا جریحه‌دار کردن عفت
۱۷۴	عمومی
۱۷۶	۲- تبانی در قانون موضوعه
۱۷۶	مبحث دوم: رکن قانونی جرم تبانی
۱۷۹	مبحث سوم: رکن مادی جرم تبانی
۱۷۹	گفتار نخست: توافق دو یا چند نفر
۱۸۱	الف: موضوع توافق
۱۸۲	ب: توافق طرفین
۱۸۵	گفتار دوم: وجه عمل - تضمین
۱۸۷	مبحث چهارم: رکن معنوی جرم تبانی
۱۸۸	مبحث پنجم: مجازات جرم تبانی
۱۸۹	گفتار نخست: حقوق ایران
۱۹۱	گفتار دوم: حقوق انگلیس و آمریکا
۱۹۵	فصل چهارم: جرم تحریک
۱۹۶	مبحث نخست: مفهوم تحریک
۱۹۸	مبحث دوم: رکن قانونی جرم تحریک
۲۰۴	مبحث سوم: رکن مادی جرم تحریک
۲۰۴	گفتار نخست: رفتار
۲۰۷	گفتار دوم: موضوع تحریک
۲۰۸	مبحث چهارم: رکن معنوی جرم تحریک
۲۱۰	مبحث پنجم: مجازات جرم تحریک
۲۱۰	گفتار نخست: حقوق ایران
۲۱۱	گفتار دوم: حقوق انگلیس و آمریکا
۲۱۶	فصل پنجم: سایر جرایم ناقص
۲۱۶	مبحث نخست: جرایم داشتن و نگهداری
۲۱۷	گفتار نخست: ارکان تشکیل‌دهنده جرم
۲۱۷	الف: رکن قانونی
۲۱۹	ب: رکن مادی
۲۲۱	پ: رکن معنوی

- ۲۲۲ گفتار دوم: مجازات
- ۲۲۳ میحث دوم: جرایم مبتنی بر عملیات مقدماتی مرتبط با جرم تام
- ۲۲۴ گفتار نخست: تشکیل یا اداره دسته‌های غیرقانونی یا عضویت در آن
- ۲۲۵ الف: ارکان تشکیل دهنده جرم
- ۲۲۵ ۱- رکن قانونی
- ۲۲۵ ۲- رکن مادی
- ۲۲۶ ۳- رکن معنوی
- ۲۲۷ ب: مجازات
- ۲۲۷ گفتار دوم: اخفا جاسوسان، جذب و معرفی جاسوس به دولت بیگانه
- ۲۲۸ الف: ارکان تشکیل دهنده جرم
- ۲۲۸ ۱- رکن قانونی
- ۲۲۸ ۲- رکن مادی
- ۲۲۹ ۳- رکن معنوی
- ۲۲۹ ب: مجازات
- ۲۲۹ گفتار سوم: سلب سلب اسلحه برای فرار
- ۲۳۰ الف: ارکان تشکیل دهنده جرم
- ۲۳۰ ۱- رکن قانونی
- ۲۳۰ ۲- رکن مادی
- ۲۳۰ ۳- رکن معنوی
- ۲۳۱ ب: مجازات
- ۲۳۱ گفتار چهارم: تهدید
- ۲۳۱ الف: ارکان تشکیل دهنده جرم
- ۲۳۲ ۱- رکن قانونی
- ۲۳۲ ۲- رکن مادی
- ۲۳۳ ۳- رکن معنوی
- ۲۳۳ ب: مجازات
- ۲۳۴ منابع و مأخذ

مقدمه

تحقق جرایمی مانند قتل، ضرب و جرح، سرقت، تحریق،... موجب لطمه و صدمه به افراد و منافع آنها می‌گردد. انسان محترمی کشته می‌شود، جسمی مورد تعرض قرار می‌گیرد، مالی برده می‌شود و به عبارتی، جرم موجب صدمه ممنوعه‌ای می‌شود که منجر به سرزنش مرتکب آن می‌گردد و به درستی، مجموعه قوانین کیفری در جهت اجرا و برقراری عدالت، به تعقیب و محاکمه عاملان این جرایم می‌پردازد. هرچند تنها کارکرد حقوق کیفری، بازات و سزادهی نیست بلکه رویکرد دیگر آن در جهت پیشگیری و جلوگیری از ورود ضرر بیش از تحقق آن است. در راستای مطالب بیان شده، این پرسش قابل طرح است که آیا تنها رفتار مجرمانه‌ای که مراحل ارتکاب جرم را پشت سر گذاشته و از سویی مطلوب مرتکب حاصل گردیده است، قابل سرزنش است؟ آیا مسئولیت جزایی محدود به کسانی می‌شود که مرتکب جرم شده‌اند؟ آیا فردی که تمام تلاش خود را در جهت ارتکاب جرمی به کار بسته است، مطلوب حاصل نگردیده است، شایسته سرزنش نیست؟ آیا بایستی فرد مضموم به ارتکاب جرم را به حال خود رها کرد؟ آیا حقوق کیفری تنها در پی صدمه و آسیب ممنوعه‌ای که مرتکب باشد، افراد را مورد کیفر قرار می‌دهد؟ اگر حقوق کیفری صرفاً بر اساس حصول مطلوب، مسئولیتی را قائل بدانند، این امر به منزله تنزل حقوق جزا در حد بخت‌آزمایی نیست؟

هرچند افراد بشر بر مبنای نتایج رفتار خود ارزیابی می‌شوند، اما این بدان معنی نیست که تلاش‌هایی که در جهت ارتکاب جرم نافرجام مانده‌اند، مورد سرزنش نباشند. لکن چه زمانی رفتار طراحی شده برای نیل به هدف مجرمانه سزاوار چنین سرزنشی است؟ رفتار برنامه‌ریزی شده برای ارتکاب جرمی، آشکارا این گواه را همراه دارد که مرتکب، متمایل به چنین فعالیتی نه تنها در این موقعیت، بلکه در سایر موقعیت‌های دیگر نیز می‌باشد. در نتیجه، با لحاظ یک مبنای قانونی، خطری که چنین افرادی ایجاد می‌نمایند ارزیابی شده و برخوردی قاطع در خصوص آنها صورت پذیرد. فارغ از ملاحظات فوق، زمانی که عدم موفقیت مرتکب در ارتکاب جرم تام به دلیل اتفاقی غیرمنتظره باشد، مانند آنکه در شروع به قتل، گلوله به هدف اصابت نکند، عدم تعقیب و مبری دانستن مرتکبین چنین رفتارهایی که قصد مجرمانه آنها تظاهر خارجی پیدا نموده است، بدین بهانه که جرم منظور محقق نشده، مغایر با عدالت و انصاف قضایی است. چنین موقعیتی

در هر نظام بالنی که برای اهداف شایسته حقوق کیفری طراحی شده است، غیرقابل تصور می‌باشد.^۱

با توجه به مطالب مذکور، جرم ناقص در حقوق ایران چندان مورد اهتمام نبوده است و از این حیث، گاه با جرایم مشابه دیگر، چون جرم مانع، به اشتباه گرفته می‌شود. هرچند مصادیق جرم ناقص را به شکل مستقل می‌توان در قانون مجازات اسلامی نظاره‌گر بود، اما کتب حقوقی آنها را در ذیل این عنوان نیاورده است و بر همین اساس ساختار و خصایص آن در چهارچوبی معین به عنوان دسته‌ای خاص از جرایم دیده نمی‌شود.

در حقوق انگلیس و آمریکا، طبقه‌بندی از این جرایم وجود دارد که بر اساس آن می‌توان در حقوق ایران آنها را بازشناسی نماییم. خاطرنشان می‌شود، می‌توان جرایم دیگری را علاوه بر دسته‌بندی حقوق انگلیس و آمریکا داخل در جرایم ناقص دانست که در حقوق هر دو کشور یاد شده به آن اشاره‌ای نشده است و در این نوشتار به بررسی آن موارد نیز خواهیم پرداخت.

تمیز جرم ناقص در مقابل جرم تام ما را به این امر رهنمون می‌سازد که قانون کیفری تا چه میزان از رفتار مجامه شده اشخاص را کنترل می‌نماید و به طور کلی، چه هنگام می‌توان از حقوق جزا و بشری آن در ممنوع ساختن رفتاری استفاده نمود. در عین حال، پاسخ به پرسش‌های مطروح با شناخت این مفهوم حقوقی میسر می‌گردد.

الف - بیان مسأله

در حقوق کیفری مدرن که در پرتو سروکار بدون قوانین به وجود آمده است، نظام‌مند کردن جرایم و تعیین چهارچوب برای آنها از امر محسوب می‌شود، تا از این طریق مانع مداخله گسترده و بی‌قید و شرط حاکمیت شد و از تشتت آرا در دستگاه قضا کاسته شود و از سوی دیگر، ضمن احترام به اصل آزادی افکار در جامعه، آنان را، به دقت، از ارتکاب مناهمی مطلع گرداند.

جرم ناقص که در مقابل جرم تام معنا می‌یابد، در سیستم حقوق کیفری ایران و قوانین کیفری مزبور در یک قالب مشخص تبیین نشده است. اگرچه مصادیق جرم ناقص به صورت پراکنده در قوانین کیفری مندرج است، اما به واسطه عدم وجود یک نظام متعین در این زمینه، نه تنها در خصوص مصادیق جرم مورد بحث اختلاف نظر است، بلکه از منظر سیاست کیفری، اختلاف آرا نیز قابل رؤیت می‌باشد. شاید بتوان این تشتت مذکور را

1- See, American Law Institute, Model Penal Code, Comment Aries, Philadelphia, 1985, part 1, p.294.

ناشی از عدم وجود یک تعریف جامع و مانع در قانون و حتی رویه قضایی دانست. به عنوان نمونه، چنانچه تعریف دقیقی در مورد جرم فوق در دست نباشد، نمی‌توان دریافت که افتراق انصراف در این جرم نسبت به جرم تام چه ارزش و حکمی دارد؟ یا چنانچه رفتار ارتكابی جرم ناقص منتهی به جرم تام گردد، آیا می‌توان حکم مجزایی برای جرم ناقص در نظر گرفت؟ و آیا چنین دیدگاهی با فلسفه وجودی این جرم در تطابق است؟

بنابراین، اثر حاضر از بعد حقوقی و حقوق تطبیقی موضوع را مورد مطالعه قرار داده است تا با استفاده از منابع حقوقی کشورهای دیگر که در این زمینه از یک نظام مشخص برخوردارند، راه‌های موجود حقوق کیفری ایران در ارتباط با موضوع مطروحه بررسی گردد و از این بگذرد، ضمن ارائه یک تعریف دقیق از جرم ناقص، مختصات و ویژگی‌های این جرایم هویدا شود.

با این وصف، به این پرسش اساسی پاسخ داده شود که با توجه به آنکه ورود «صدمه در ارزیابی اخلاقی ما را به میزان بسیار مؤثر است و آن را می‌توان بی‌گمان جزء جداناپذیر در تعیین سطوح مختلف مسئولیت کیفری و مجازات دانست»، فلسفه وجودی جرایم مذکور چه خواهد بود.

لازم به یادآوری است که تیرئه^۱، ادعای که تصادفاً از ارتكاب جرم بازمانده‌اند، متضمن رفتار دوگانه‌ای است که احساس عدالت را مخدوش می‌سازد.^۲ لذا، ضروری است برای حفظ حقوق و آزادی شهروندان و تحقق عدالت، ارکان جرم ناقص به دقت تعیین گردد. اما به درستی، با توجه به آنکه قوانین کیفری پیش از دست‌اندازی وجود یک نمود عینی را لازم می‌پندارند، دامنه جرایم ناقص در مراحل ارتكاب جرم، از چه نقطه‌ای آغاز و در چه نقطه‌ای پایان می‌یابد؟ به ویژه آنکه قلمرو جرایم ناقص را تعیین دامننه آن در سلسله مراحل واکنش‌های اجتماعی جهت تعقیب و محاکمه حائز اهمیت است. همچنین، در سایه تعریف جرم ناقص و ویژگی‌های آن، مصادیق جرم مذکور در حقوق کیفری کشورهای مختلف، بازشناسی شود و با بررسی ارکان مادی و معنوی هریک از جرایم فوق‌الذکر، به این مهم دست یابیم که آیا می‌توان سیاست جنایی واحدی را نسبت به جرایم ناقص در نظر گرفت؟

۱- سی.ام.وی. کلارکسون، تحلیل مبانی حقوق جزا، ترجمه حسین میرمحمدصادقی، چاپ دوم، مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی، تابستان ۱۳۷۴، ص ۱۵۱.

2- Wayne R. Lafave, Criminal Law, Fourth Edition, Thomson West, June 2003, p.582.

ب - اهمیت موضوع

جرم که جوهره حقوق جزا را تشکیل می‌دهد عبارت است از اینکه ارکان مادی و معنوی در کنار هم گردآیند (در اکثریت جرایم) و از طرفی، قانون نیز آن رفتار را مجرمانه تلقی کرده باشد. آن هنگام که رفتار مادی با لحاظ مجموع شرایط و اوضاع و احوال مصرح در کنار رکن معنوی (به غیر از جرایم مادی صرف) واقع شود و مطلوب حاصل گردد، جرم تام تحقق یافته است و برحسب قانون، مورد حکم قرار خواهد گرفت. اما همواره در عالم خارج، جرم تام محقق نمی‌شود و گاه رفتارهایی ارتکاب می‌یابند که در قالب جرم تام قرار نمی‌گیرند؛ با این وصف این رفتارها در راستای تحقق قصد مجرمانه انجام گرفته‌اند، لیکن جرم منظور واقع نشده است.

اشاره شد که «جرم ناقص»، علی‌رغم اهمیت فراوان آن، به ویژه به منظور در نطفه خفه کردن جرم و سیاست کیفری مقنن در جهت پیشگیری از وقوع جرایم بزرگتر یا ورود آسیب مستقیم بر حقوق ایران، آنچنان شایسته، مورد عنایت و ارزیابی نبوده است. به علاوه، مسائلی که در خصوص پاره‌ای از مصادیق آن صورت پذیرفته همچنان دارای نکات مبهم و قابل طرح است. از این موارد می‌توان شروع به جرم را نام برد. عنوانی که با تغییرات قوانین مجازات در حقوق کیفری و قانون مجازات وجود دارد و زیرمجموعه جرم ناقص جای دل‌گیری با توجه به قانون مجازات اسلامی، آیا در شروع به جرم بایستی رفتار ارتكابی در نیمه راه متوقف شود و این دستاویزی جهت تمییز بین شروع و اقدامات بدون بهره قرار گیرد؟ آیا قانون مجازات اسلامی چنین تجویزی نموده است؟ نقش انصراف در شروع به جرم چه خواهد بود؟ این موضوع، یکی از مصادیق جرم ناقص است که علی‌رغم تحقیقات وسیعی که نسبت به آن انجام گرفته، در بسیاری از موارد پاسخ‌های مشابه را به همراه داشته است. لذا، نگارنده با نگاه ژرف به قانون مجازات اسلامی، موضوع را مورد بازبینی قرار خواهد داد تا بتوان نقایص موجود در این جرم را به لحاظ ساختاری روشن نمود.

با این تفصیل و با عنایت به مطالبی که ذکر شد، در این نوشتار به‌تعمیر بر شناخت و درک جرم ناقص، دلایل منطقی دال بر جرم‌انگاری آنها، تمییز این جرم از جرایم مشابه، پاسخگویی به شبهات موجود در مورد جرم ناقص و مصادیق آن، ارائه خلأهای قانونی نظام حقوقی ایران با توجه به قانون حاکم، نگاهی تطبیقی به حقوق دو کشور انگلستان و آمریکا و تبیین دیدگاه‌های هر سه کشور در موضوع طرح شده است. از یاد نبریم، به همان اندازه که جرم تام حائز اهمیت است، بحث «جرایم ناقص» نیز از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد.

پ - ساختار نگارش

مجلد حاضر به تبیین و تشریح جرم ناقص در حقوق ایران، انگلیس و آمریکا اختصاص دارد که در دو بخش به رشته تحریر درآمده و در هر بخش پنج فصل گنجانده شده است. پیشتر متذکر می‌شویم، بدین جهت این نوشتار در دو بخش ترتیب و تنسيق یافته است تا در بخش نخست، چیستی جرم ناقص، مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد. از همین رو، بخش نامبرده را می‌توان مباحث تئوریک جرایم ناقص خواند که در این راستا از استناد به مواد قانونی پرهیز شده است. سپس، در بخش دوم در سایه شناخت مبانی مورد اشاره، تحلیل مصادیق جرایم ناقص با نگاهی تطبیقی صورت می‌پذیرد.

با وصف فوق، بخش اول تحت عنوان چیستی جرایم ناقص در فصل نخست، به طرح تعاریف اقسام شامل دو مبحث و گفتارهای آن، فصل دوم، مبانی جرم‌انگاری در بردارنده چهار مبحث، فصل سوم، ارکان و ویژگی‌های جرایم ناقص در دو مبحث و چندین گفتار، فصل چهارم، بیان قلمرو جرایم ناقص دارای دو مبحث و گفتارهای مربوطه و فصل پنجم، جرایم ناقص و تعیین محارفات، طرح شده در دو مبحث و گفتارهای ذیل آن پرداخته است. در بخش دوم، انواع جرایم ناقص بر هر سه کشور بررسی می‌گردد. فصل نخست، شروع به جرم شامل پنج مبحث و گفتارهای مزبور، فصل دوم، جرم عقیم و محال در دو مبحث و گفتارهای آن، فصل سوم، جرم با نیت ناصحیح و گفتارهای مورد بحث، فصل چهارم، جرم تحریک در پنج مبحث و چسبیدن گفتار و فصل پنجم، سایر جرایم ناقص مشتمل بر دو مبحث و گفتارهای مطروح می‌باشد.

امیدوار است مجموع مطالب فوق سودمند واقع گردد. مورد استفاده جامعه حقوقی قرار گیرد.

بر خود لازم می‌دانم از اساتید فرزانه جناب آقای دکتر سید ابوالقاسم آقابنی و سرکار خانم دکتر نسرين مهرا، که با دریایی از علم و معرفت همواره با توفیق، بذل مرحمت و مساعدت نموده و در این نوشتار از مساعی و رهنمودهای عالمانه خود دریغ نرزدند و مرا از سرچشمه دانش خود بهره‌مند ساخته‌اند، قدردانی و تشکر خاضعانه نمایم.